

vođama, zabrinutima za pitanje nasljedstva na stolici vrhovnoga kana, naglo vraćati na istok, i to u isto vrijeme iz Ugarske i Hrvatske. Jedna četa skrene pustošeći i paleći kroz Bosnu, Srbiju i Bugarsku u južnu Rusiju, a druga opustoši okoliš dubrovački i popali Kotor te se konačno probije kroz Bugarsku do donjega Dunava, gdje se združi s Batu-kanom, koji je također sašao preko Erdelja u Moldavsku.¹

Obnova države. Strahovita najeza tatarska uništila je u jednoj godini stoljetno kulturno nastojanje u Ugarskoj i Hrvatskoj. Sva je zemlja bila opustošena, pučanstvo rastjerano u šume i planine, tako da nigdje nije bilo vidjeti na daleko i široko čovjeka, a državna organizacija iz temelja pokolebana. Kako zemlja nije bila obrađena, zavlada strašna glad, a s njome i kuga, koja pomori mnoštvo svijeta, pače nevolju uvećашe i čete drskih razbojnika i rulje gladnih vukova, koji su ljude napadali ča i u njihovim stanovima, kako to pripovijeda spljetski arhidjakon Toma. Primivši sigurnih vijesti o odlasku Tatara, ostavi Bela u drugoj polovici maja 1242. Dalmaciju te se u pratnji Krčkih knezova, koji mu uzajmiše golemu svotu gotova novca, svrati najprije u Zagreb, a onda pođe u Ugarsku. Kralj se ubrzo mogao uvjeriti, da mu valja iz temelja započeti rad, koji se već lijepo bio razvio. Prije svega opet je uskrisio upravu, a onda je uspostavio sigurnost ličnu i imutka, da ublaži nevolje pučanstva, koje je počelo pomalo ostavljati svoje zbjegove. Potom je najveću brigu i pažnju posvetio o b r a n i z e m l j e, jer se bilo bojati, da će Tataři, u kojih vlasti ostade i dalje sva zemlja u istočnoj Evropi onkraj Karpata, obnoviti provalu. Kako je netom minula strašna godina pokazala, da su jedino tvrđi g r a d o v i (castra) pružali narodu dovoljno i sigurno zaklonište, osnovao je sada kralj Bela na tom iskustvu svoj obrambeni sustav. Tada je bilo samo malo gradova u zemlji, a svakako više njih u kršnoj Hrvatskoj negoli u zemljovitoj Slavoniji, pa stoga je Bela na zgodnim mjestima dao zidati gradove i potaknuo prelate i velikaše,

¹ Bitka na Grobničkom polju, sudjelovanje srijemske braće Kresa, Ku-piše i Raka, kao i pomorski boj kod otoka Paga, kasnije su izmišljotine, a nalaze se u nekim očevito falsificiranim frankapanskim i paškim listinama, kako se to vidi iz Smičiklasova komentara ovim listinama u „Cod. dipl. IV, 222 i V, 175, 180, 311. Kod tih je falsifikacija sudjelovao i poznata varalica Pavao Skalić (iz XVI. vijeka). Suvremeni spljetski arhidjakon Toma († 1268.), koji opširno govori o tatarskoj najezi, nipošto ne bi prešutio i zatajio tako krupnih događaja, tada svakomu čitatelju poznatih. Prvi govori o bitki na Grobničkom polju tek fra Ivan Tomašić († poslije 1562.), bez sumnje na osnovi frankapanskih falsifikata.